

Bilinçli Tüketici Ölçeği

RECOMMENDED CITATION

memjavad (2025). *Bilinçli Tüketici Ölçeği*. Turkish Psychological Scales. Retrieved from <https://tr-scales.arabpsychology.com/?p=17836>

Özet

Bilinçli Tüketici Ölçeği, Esna Betül Buğday tarafından 2015 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde tamamlanan doktora tezi kapsamında geliştirilmiş özgün bir ölçek aracıdır. Bu ölçek, bireylerin **bilinçli tüketim** davranışları, çevreye ve topluma karşı duyarlılıkları, etik ve sürdürülebilirlik odaklı tercihlerini sistematik olarak ölçmeyi amaçlamaktadır. Geliştirme süreci, yapı geçerliliğini sağlamak için **Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)** ve iç tutarlılığı kanıtlamak için **Cronbach Alfa** katsayısı gibi yaygın psikometrik yöntemler kullanılarak titizlikle yürütülmüştür.

Ölçek, özellikle çevresel sorumluluk ve etik tüketim gibi boyutlardaki tüketici eğilimlerini derinlemesine incelemek üzere tasarlanmıştır. Elde edilen güvenirlik (Cronbach Alfa = 0.856) ve geçerlik sonuçları, ölçeğin Türkiye'deki tüketici davranışları ölçmek için uygun ve güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler

Bilinçli tüketici, tüketici davranışları, etik tüketim, sürdürülebilirlik, ölçek geliştirme, çevre bilinci, psikometri.

Yazarlar

Esna Betül Buğday.

Amaç

Bilinçli Tüketici Ölçeği'nin birincil amacı, bireylerin tüketim kararları verirken gösterdikleri bilinç düzeyini, özellikle çevresel, sosyal ve etik boyutlardaki farkındalıkları ve sorumlulukları nicel verilerle ölçmektir. Ölçek, bu bağlamda, tüketicinin doğa ile uyum içerisinde yaşamaya inancı ve çevre kirliliğine dair algısı ile değerlendirilen maddeler içermektedir.

Bu ölçek geliştirme çalışması, Türkiye bağlamında bilinçli tüketici kavramının boyutları ampirik olarak ortaya çıkarmak ve bu boyutları geçerli ve güvenilir bir araçla ölçmeyi hedeflemiştir. Ölçek, akademik araştırmalarda tüketici segmentasyonu, pazarlama etiği ve sürdürülebilirlik çalışmaları için uygun bir araç sunmaktadır.

Yapı

Ölçeğin ölçtüğü temel yapı, bireyin tüketim eylemlerinin çevresel sonuçları, sosyal etkilerini ve etik sorumlulukları kapsayan **Bilinçli Tüketici** (Conscious Consumer) kavramıdır. Bu yapı,

tüketicinin yalnızca kişisel faydaya değil, aynı zamanda toplumun ve çevrenin genel refahına da gözetilen tercihler yapma eğilimini ifade eder.

Kaynakta yer alan örnek maddeler, ölçeğin özellikle çevresel sorumluluk alt boyutuna odaklandığını göstermektedir. Bu boyutlar arasında işletmelerin geri dönüşüm teşviklerine yönelik beklentiler, doğa ile uyum inancı ve **çevre kirliliği** problemlerine yönelik duyarlılık gibi bileşenler yer almaktadır.

Geçerlik

Ölçeğin yapı geçerliliğini değerlendirmek amacıyla **Açıklayıcı Faktör Analizi** (AFA) kullanılmıştır. AFA, aynı psikolojik yapıya ölçek maddeleri bir araya toplayarak, daha az sayıda faktör ile toplam varyansı açıklayıcı sağlayan bir istatistiksel tekniktir (Williams ve diğerleri, 2012). Bu teknik, yapıların boyutlarını bulabilmek için en uygun yöntem olarak kabul edilmektedir (Netemeyer ve diğerleri, 2003).

Faktör analizi sonucunda, maddelerin birbirleriyle olan korelasyonları hesaplanmıştır. Yüksek korelasyon değerlerinin elde edilmesi, ölçeğin yapı geçerliliğinin yüksek olduğu sonucunu desteklemektedir. Analiz sürecinde, faktör yükü düşük olan ve yapıya yeterince katkı sağlamayan maddeler belirlenerek ölçekten çıkarılmış ve böylece ölçek aracının geçerliliği optimize edilmiştir.

Güvenirlilik

Bilinçli Tüketici Ölçeği'nin güvenirlik çalışması, iç tutarlılık analizleri üzerinden gerçekleştirilmiştir. Güvenirlik için **Cronbach Alfa** katsayısı ve madde toplam korelasyon analizlerinden faydalanılmıştır.

Yapılan güvenirlik analizleri sonucunda, ölçeğin **Cronbach Alfa değeri 0.856** olarak rapor edilmiştir. Bu değer, sosyal bilimler literatüründe ölçekler için mükemmel kabul edilen düzeylere yakın olup, ölçeğin maddelerinin tutarlı bir şekilde aynı yapıya ölçtüğünü ve dolayısıyla ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğu kanıtlanmaktadır.

Faktör Analizi

Ölçek geliştirme çalışmasının temelini oluşturan faktör analizi, maddelerin ortak açıklayabildikleri az sayıda tanımlanabilen anlamlı faktörlere ulaşmayı amaçlamıştır (Büyüköztürk, 2012; Tezbaşaran, 1996). Uygulanan Açıklayıcı Faktör Analizi, hangi maddelerin hangi boyuta yükleneceğini netleştirmiştir.

Faktör analizi, maddelerin birbirleriyle olan korelasyonlarını hesaplamak ve toplam varyans içinde

yüksek a??rlık kazanan faktörleri saptam??tır. Bu süreç, ölçek yap?s?n?n teorik beklentilerle uyumlu olup olmad???n? kontrol etmede kritik rol oynam??tır. Faktör yüklerinin yeterli düzeyde olması, ölçeğin yap?sal olarak sağlam oldu?unu göstermiştir.

Ölçme Aracı

Test Türü: Geliştirme Ölçeği / Tutum Ölçeği.

Format: Ölçek, doktora tezi bağlamında geliştirilmiş olup, muhtemelen 5'li veya 7'li derecelendirmeye sahip bir Likert Ölçeği formatında bir öz-bildirim aracıdır.

Mevcut Dil: Türkçe.

Popülasyon Grubu: Genel Tüketici Popülasyonu / Yetişkinler.

Yaş Grubu: Yetişkinler (18 yaş ve üzeri).

Popülasyon Detayları: Ölçek, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırlanan doktora tezi kapsamında Türkiye'deki tüketiciler üzerinde geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılarak standardize edilmiştir.

Test Metodolojisi: Madde havuzu oluşturma, uzman görüşü alma, Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile yap?sal boyutların belirlenmesi ve Cronbach Alfa ile iç tutarlılığın hesaplanması metodolojisi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Etik tüketim, çevresel sorumluluk, tüketici farkındalığı, doktora tezi, güvenirlik, faktör analizi, Likert tipi ölçek.

Yazarlar

Yazar ORCID Tanımlayıcıları: Bilgi mevcut değildir.

Bağı Kuruluş E-posta Adresleri: betul.surgit@hacettepe.edu.tr

Yazışma Adresi: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

Finansman, Ücret ve Test Yılı

Test Yılı: 2015.

İzinler ve Ücret: Ölçek, bir doktora tezi kapsamında geliştirildiği için, akademik veya ticari amaçla kullanılmaya ilgili kesin izin ve ücret bilgileri için sorumlu yazar Esna Betül Buğday ile doğrudan iletişime geçilmesi gerekmektedir.

Ölçeğin orijinal tezi ve detaylarına Yükseköğretim Kurumu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi üzerinden erişim sağlanabilir: tez.yok.gov.tr.

Ölçeğin orijinal PDF belgesi buradan indirilebilir: bilincli-tuketici-olcegi-toad.pdf.

Referanslar

Bugday, B. E. (2015). Bilinçli Tüketici Ölçeği geliştirme çalışması (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Büyüköztürk, N. (2012). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. Ankara: Pegem Akademi.

Netemeyer, R. G., Bearden, W. O., & Sharma, S. (2003). Scaling procedures: Issues and applications. Sage Publications.

Tezbaşaran, A. A. (1996). Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Williams, B., Brown, T., & Onsman, A. (2012). Exploratory factor analysis: A five-step guide for novices. Australasian Journal of Paramedicine, 10(3).

Bilinçli Tüketici Ölçeği Maddeleri

ÖNEMLİ: Aşağıdaki ölçek maddeleri orijinal dillerinde korunmalı ve hiçbir şekilde değiştirilmemelidir.

İletmelerin katı atıkları geri toplanması konusunda tüketicileri teşvik etmesi gerektiği görülmüştür.

İnsanların doğa ile uyum içerisinde yaşamak zorunda olduğunu inanıyorum.

Çevre kirliliğinin çağımızın en önemli problemlerinden biri olduğunu düşünürüm.